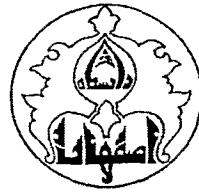

۸۷, ۷۱.۱.۹۳
۸۷, ۷۱

الله أكبر

۱۷۷۹۳

دانشگاه اصفهان

دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی

گروه علوم تربیتی

پایان نامه‌ی کارشناسی ارشد رشته‌ی برنامه‌ریزی آموزشی

بررسی معیارهای تدوین دروس و دوره‌های مجازی در دانشگاه‌های ایران از دیدگاه

متخصصان و فراگیران

استاد راهنما:

دکتر احمد رضا نصر

استاد مشاور:

دکتر امیر حسن منجمی

پژوهشگر:

زهرا شریفی

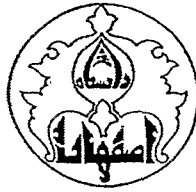
تیر ماه ۱۳۸۷

۱۰۶۷۹۴

۱۳۸۷ / ۹ / ۲۳

کلیه حقوق مادی مترتب بر نتایج مطالعات، ابتکارات
و نوآوری‌های ناشی از تحقیق موضوع این پایان‌نامه
متعلق به دانشگاه اصفهان است.

دانشگاه اصفهان

دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی

گروه علوم تربیتی

شهره نگارش پایان نامه
رعایت شده است
تحصیلات تکمیلی دانشگاه اصفهان

شهره نگارش پایان نامه
رعایت شده است
تحصیلات تکمیلی دانشگاه اصفهان

پایان نامه ی کارشناسی ارشد رشته ی علوم تربیتی گرایش برنامه ریزی آموزشی

خانم زهرا شریفی

تحت عنوان

بررسی معیارهای تدوین دروس و دوره های مجازی در دانشگاه های ایران از

دیدگاه متخصصان و فراگیران

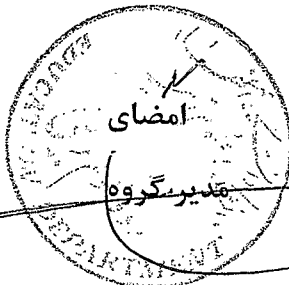
در تاریخ ۱۸/۰۶/۱۳۹۸ توسط هیأت داوران زیر بررسی و با درجه عالی به تصویب نهایی رسید.

۱- استاد راهنمای پایان نامه دکتر احمد رضا نصر اصفهانی با مرتبه ی علمی دانشیار امضا

۲- استاد مشاور پایان نامه دکتر امیر حسن منجمی با مرتبه ی علمی استاد یار امضا

۳- استاد داور داخل گروه دکتر بی بی عشرت زمانی با مرتبه ی علمی استاد یار امضا

۴- استاد داور خارج از گروه دکتر خیام باشی با مرتبه ی علمی استاد یار امضا

تشکر

سپاس فدای را که بار دیگر بر من منت نهاد تا پیمودن راهی نو را تجربه کنم و به لطف خویش یاریم سافت که هر چه بهتر به این هدف نائل آیم و از دریای بیکران علم و دانش بهره‌ای ناچیز نصیبم گردد.

بعد از توافقی در برابر آستان از مادر، خواهران و برادران مهربانم که در طول دوران زندگی و تمصیلم همچون فرشتگان حامی من بودند صمیمانه سپاسگزارم.

از استاد بزرگوارم، جناب آقای دکتر احمد رضا نصر که در زمان تهیه و اجرای این پایان‌نامه از راهنماییهایشان بهره جستیم، صمیمانه تشکر می‌کنم.

از استاد ارجمندم، جناب آقای دکتر امیر مسن منجمی که مشاورتهای وی راهگشای من در انجام این تحقیق بوده تشکر می‌نمایم.

از سرکار خانم دکتر زمانی و جناب آقای دکتر فیاض‌باشی که زحمت داوری و بازخوانی این پایان‌نامه را بر عهده گرفتند و نظرات سازنده و مفید خویش را ابراز نمودند، کمال تشکر را دارم.

همچنین یاد عزیزانی که ذکر نام یکایشان در این مجال نمی‌گنجد را گرامی داشته و برای تمامی آنها سعادت و سلامت آرزو دارم و فاطره آنها همیشه در ذهنم باقی خواهد ماند.

تقدیم به:

روح مطهر پدرم که بالاترین ارزش زندگیش تحصیل علم و دانش بود...
مادر عزیزم، او که اولین آموزگار درس زندگی‌ام بود و پیمودن پله‌های ترقی را مدیون
زحمات بی‌دریغش هستم.
خواهران و برادران مهربان و فداکارم، که گرمی دستها و نگاه مهربانشان را در تمامی
لمظات زندگی به یاد خواهم داشت.
همه پویندگان راه علم و معرفت و آنانکه مرا در این راه یاری کردند.
دوستان و تمام خوبان زندگی‌ام.

چکیده

پژوهش حاضر به بررسی معیارهای تدوین و طراحی دروس و دوره‌های مجازی در دانشگاه‌های ایران از دیدگاه صاحب‌نظران آموزش مجازی و میزان تحقق این معیارها در حیطه‌های رعایت ویژگی‌های دانشجویان، ویژگی‌های دروس، ویژگی‌های فنی دوره، راهبردهای تدریس و ارزشیابی دوره از دیدگاه دانشجویان پرداخته است. در این پژوهش، از روش تحقیق توصیفی - پیمایشی استفاده شده است. جامعه‌ی آماری پژوهش شامل صاحب‌نظران آموزش مجازی بوده‌اند که با آنها مصاحبه‌ی نیمه‌سازمان یافته انجام شده است. دانشجویان کاردانی، کارشناسی و کارشناسی ارشد رشته‌های فنی و مهندسی و علوم انسانی در دانشگاه‌های شیراز و خواجه‌نصیر در سال تحصیلی ۸۶-۸۷ بخش دیگری از جامعه‌ی آماری بوده‌اند، که به سؤالات پرسشنامه پاسخ داده‌اند. برای مصاحبه با متخصصان از روش نمونه‌گیری هدفمند و برای انتخاب دانشجویان از روش نمونه‌گیری طبقه‌ای نسبتی استفاده شده است. برای جمع‌آوری اطلاعات از دو روش کیفی (مصاحبه نیمه‌سازمان یافته) و کمی (پرسشنامه‌ی محقق ساخته) استفاده شده است. در بخش کمی از پرسشنامه‌ی محقق ساخته شامل سؤالات بسته پاسخ با مقیاس طیف لیکرت و در بخش کیفی از مصاحبه‌ی نیمه‌سازمان یافته استفاده شده است. به منظور برآورد روایی سؤالات مصاحبه و پرسشنامه روایی محتوایی مورد استفاده قرار گرفته است. پایایی سؤالات طیف لیکرت با استفاده از روش آلفای کرونباخ در حیطه‌ی رعایت ویژگی‌های دانشجویان ۰/۸۲، حیطه‌ی ویژگی‌های محتوای دروس ۰/۸۷، حیطه‌ی ویژگی‌های فنی دوره ۰/۸۳، حیطه‌ی راهبردهای تدریس ۰/۸۶ و حیطه ارزشیابی دوره ۰/۸۶ برآورد شده است. به منظور تجزیه و تحلیل اطلاعات حاصل از مصاحبه از روش مقوله بندی و برای تجزیه و تحلیل اطلاعات حاصل از پرسشنامه از آمار توصیفی و استنباطی و از SPSS15 استفاده شده است.

نتایج پژوهش در بخش مصاحبه نشان داد که:

۱. آموزش مجازی برای مقاطع تحصیلات تکمیلی (کارشناسی ارشد و دکتری) مناسب‌تر می‌باشد.
۲. برای بهبود کیفیت دوره‌های مجازی به مواردی مانند آشنا شدن مدرسان دوره‌ها با فضای مجازی، نظارت بر تألیف محتوای دروس و موارد دیگر می‌توان اشاره کرد.
۳. از عوامل مهم برانگیختن مشارکت فعال دانشجویان هنگام طراحی دروس مجازی می‌توان به جذاب بودن محتوا و منطبق بودن با استانداردهای روز اشاره کرد.
۴. ارزشیابی دانشجویان در دوره‌های مجازی باید بصورت ارزشیابی حضوری باشد.
۵. برای استقبال بیشتر دانشگاه‌ها و دانشجویان از آموزش مجازی باید بر افزایش کیفیت سیستم مجازی، اطلاع‌رسانی صحیح از طریق برگزاری سمینارها و کارگاه‌های آموزشی و موارد دیگر تأکید کرد.

در بخش کمی نتایج نشان داد که در هر پنج حیطه‌ی رعایت ویژگی‌های دانشجویان، ویژگی‌های دروس، ویژگی‌های فنی دوره، راهبردهای تدریس و ارزشیابی دوره، T مشاهده شده از مقدار بحرانی جدول در سطح $(p \leq 0/05)$ بزرگتر بوده است. به عبارت دیگر، تمام میانگین‌ها در هر پنج حیطه بالاتر از معیار مشخص شده (۳) بوده است (میانگین حیطه اول ۳/۲۲، میانگین حیطه دوم ۳/۳۸، میانگین حیطه سوم ۳/۵۸، میانگین حیطه چهارم ۳/۰۲ و میانگین حیطه پنجم ۳/۰۲

بوده است). بنابراین، با توجه به نتایج این پژوهش می‌توان گفت که از نظر دانشجویان ویژگی‌های ذکر شده بیش از حد متوسط در طراحی دروس و دوره‌ها مورد توجه قرار گرفته است.

کلمات کلیدی: دوره مجازی، دانشگاه، طراحی درس، ارزیابی دوره

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
	فصل اول: کلیات تحقیق
۱	مقدمه
۲	۱-۱- بیان مساله
۶	۱-۲- اهداف تحقیق
۶	۱-۳- اهمیت و ارزش تحقیق
۸	۱-۴- کاربرد نتایج تحقیق
۹	۱-۵- سؤال‌های تحقیق
۱۰	۱-۶- تعریف مفاهیم کلیدی
	فصل دوم: ادبیات تحقیق
۱۳	مقدمه
۱۴	۲-۱- آموزش از طریق اینترنت و آموزش مجازی
۲۱	۲-۲- سیر پیدایش و تحول آموزش مجازی
۲۴	۲-۳- نگاهی به سیستم‌های آموزش از راه دور
۲۴	۲-۳-۱- سیستم CALOS
۲۵	۲-۳-۲- سیستم NTU
۲۷	۲-۳-۳- ابزارهای سیستم‌های آموزش و فراگیری الکترونیکی
۲۸	۲-۳-۴- بخش‌های کلی سیستم آموزش مجازی
۳۲	۲-۴- دانشگاه‌های مجازی جهانی و ویژگی‌های آنها
۳۳	۲-۴-۱- دانشگاه مجازی ایلی‌نویز
۳۵	۲-۴-۲- دانشگاه مجازی استنفورد
۳۶	۲-۴-۳- دانشگاه مجازی اسپکترم
۳۸	۲-۴-۴- دانشگاه مجازی کالیفرنیا
۳۸	۲-۴-۵- دانشگاه مجازی آیداهو
۳۹	۲-۴-۶- دانشگاه مجازی کلاید
۴۰	۲-۴-۷- دانشگاه نیویورک

۴۰.....	۸-۴-۲- دانشگاه آزاد انگلستان.....
۴۲.....	۹-۴-۲- مؤسسه تکنولوژی ماساچوست.....
۴۶.....	۱۰-۴-۲- نتیجه گیری.....
۴۹.....	۵-۲- جایگاه دانشگاه مجازی در ایران.....
۵۴.....	۶-۲- چالش‌های دانشگاه مجازی.....
۵۷.....	۷-۲- نقاط قوت و ضعف دانشگاه مجازی.....
۶۳.....	۸-۲- کاربران دانشگاه مجازی.....
۶۴.....	۹-۲- اجزای دانشگاه مجازی.....
۶۶.....	۱۰-۲- دانشجوی مجازی کیست؟.....
۶۷.....	۱-۱۰-۲- نیازهای دانشجوی مجازی.....
۶۹.....	۲-۱۰-۲- شیوه‌های ارزشیابی دانشجویان مجازی.....
۷۱.....	۳-۱۰-۲- موفقیت و افت تحصیلی دانشجو.....
۷۳.....	۱۱-۲- شرایط لازم برای ایجاد دوره.....
۷۵.....	۱-۱۱-۲- دوره الکترونیکی، اجزاء و انواع آن.....
۷۷.....	۲-۱۱-۲- استخدام اساتید.....
۷۸.....	۳-۱۱-۲- تمرکز بر اصول آموزشی صحیح.....
۷۸.....	۴-۱۱-۲- برنامه‌نویس و نویسنده‌ی چند رسانه‌ای.....
۸۰.....	۵-۱۱-۲- مبانی طراحی صفحات وب برای غیرمبتدیان.....
۸۳.....	۶-۱۱-۲- مطالب کمکی در دوره‌های مجازی.....
۸۴.....	۷-۱۱-۲- مهارت‌های مورد نیاز اساتید.....
۸۶.....	۸-۱۱-۲- مدیریت زمان و منابع.....
۸۶.....	۹-۱۱-۲- ارائه‌ی پاداش به اساتید.....
۸۷.....	۱۲-۲- اصول تدوین دروس مجازی.....
۹۱.....	۱-۱۲-۲- تنظیمات درس.....
۹۳.....	۲-۱۲-۲- اجرای درس.....
۹۳.....	۳-۱۲-۲- راهبردهای مورد استفاده در تدوین محتوای دروس مجازی.....
۹۴.....	۱۳-۲- کیفیت دوره‌های مجازی.....
۱۰۲.....	۱۴-۲- ارزشیابی دوره‌های مجازی.....

فصل سوم: روش تحقیق

مقدمه	۱۰۵
۱-۳- روش تحقیق	۱۰۶
۲-۳- جامعه آماری	۱۰۶
۳-۳- برآورد حجم نمونه و روش نمونه‌گیری	۱۰۷
۴-۳- ابزار اندازه‌گیری	۱۰۸
۵-۳- تعیین روایی و پایایی ابزار اندازه‌گیری	۱۱۰
۶-۳- روشهای تجزیه و تحلیل آماری	۱۱۱
۱-۶-۳- مقوله‌بندی	۱۱۱
۲-۶-۳- T تک متغیره یا تک نمونه‌ای	۱۱۲
۳-۶-۳- آزمون t مستقل	۱۱۲
۴-۶-۳- آزمون تحلیل واریانس چند متغیره (ANOVA)	۱۱۲
۵-۶-۳- آزمون تعقیبی (LSD)	۱۱۲

فصل چهارم: تجزیه و تحلیل داده‌ها

مقدمه	۱۱۴
۱-۴- اطلاعات جمعیت شناختی	۱۱۵
۲-۴- سؤال اول پژوهش: معیارهای مورد نظر متخصصان در تدوین دروس و دوره های مجازی	۱۲۱
۳-۴- سؤال دوم پژوهش: میزان تحقق معیارهای تدوین دروس مجازی در دوره های طراحی شده از دیدگاه فراگیران این دوره	۱۲۸

فصل پنجم: بحث و نتیجه گیری

مقدمه	۱۸۸
۱-۵- مروری اجمالی بر بیان مسأله و روش اجرای پژوهش	۱۸۹
۲-۵- یافته های پژوهش	۱۹۰
۱-۲-۵- سؤال اول پژوهش: معیارهای مورد نظر متخصصان در تدوین دروس و دوره های مجازی	۱۹۱

عنوان

صفحه

۵-۲-۲- سؤال دوم پژوهش: میزان تحقق معیارهای تدوین دروس مجازی در دوره های طراحی شده از دیدگاه فراگیران این دوره.....	۱۹۵
۵-۳- پیشنهادهای کاربردی.....	۲۰۲
۵-۴- محدودیت های پژوهش.....	۲۰۴
۵-۵- موضوعات پیشنهادی برای پژوهش های بعدی.....	۲۰۴
پیوست ها.....	۲۰۵
منابع و مآخذ.....	۲۲۱

فهرست شکل‌ها

صفحه	عنوان
۴۳	شکل ۱-۲: درصد استفاده کنندگان از سایت مؤسسه ماساچوست در سراسر دنیا
۴۳	شکل ۲-۲: تعداد مخاطبان OCW بر حسب درصد
۱۱۵	شکل ۱-۴: توزیع دانشجویان بر حسب جنسیت
۱۱۶	شکل ۲-۴: توزیع دانشجویان شرکت کننده در پژوهش بر اساس نام دانشگاه
۱۱۷	شکل ۳-۴: توزیع دانشجویان شرکت کننده در پژوهش بر اساس مقطع تحصیلی
۱۱۸	شکل ۴-۴: توزیع دانشجویان بر حسب رشته تحصیلی
۱۱۹	شکل ۵-۴: توزیع دانشجویان شرکت کننده در پژوهش بر اساس تعداد واحد گذرانده
۱۲۰	شکل ۶-۴: توزیع دانشجویان شرکت کننده در پژوهش بر اساس میزان مهارت

فهرست جدول‌ها

صفحه	عنوان
۴۴	جدول ۱-۲: استفاده مربیان از سایت ماساچوست
۴۴	جدول ۲-۲: استفاده دانشجویان از سایت ماساچوست
۴۴	جدول ۳-۲: استفاده خودآموزان از سایت ماساچوست
۵۹	جدول ۴-۲: مقایسه انگاره‌های عالی یاددهی و یادگیری سنتی و جدید
۶۵	جدول ۵-۲: گروه تخصصی مورد نیاز دانشگاه مجازی
۱۰۶	جدول ۱-۳: جامعه‌ی آماری پژوهش به تفکیک حرفه و دانشگاه
۱۰۹	جدول ۲-۳: دسته‌بندی سؤالات پرسشنامه‌ی معیارهای تدوین دروس و دوره‌های مجازی بر اساس طیف لیکرت
۱۱۰	جدول ۳-۳: تعداد سؤالهای هر مقوله و شماره سؤال در پرسشنامه
۱۱۵	جدول ۱-۴: توزیع دانشجویان شرکت کننده در پژوهش بر اساس جنس
۱۱۶	جدول ۲-۴: توزیع دانشجویان شرکت کننده در پژوهش بر اساس نام دانشگاه
۱۱۷	جدول ۳-۴: توزیع دانشجویان بر حسب مقطع تحصیلی
۱۱۸	جدول ۴-۴: توزیع دانشجویان شرکت کننده در پژوهش بر اساس رشته‌ی تحصیلی
۱۱۹	جدول ۵-۴: توزیع دانشجویان شرکت کننده در پژوهش بر اساس تعداد واحد گذرانده
۱۲۰	جدول ۶-۴: توزیع دانشجویان شرکت کننده در پژوهش بر اساس میزان مهارت
۱۲۹	جدول ۷-۴: توزیع فراوانی و درصد پاسخ به سوال‌های حیطه‌ی رعایت ویژگیهای دانشجویان
۱۳۰	جدول ۸-۴: مقایسه‌ی نمره‌های رعایت ویژگی‌های دانشجویان با میانگین فرضی ۳
۱۳۱	جدول ۹-۴: بررسی نظرات دانشجویان در مورد رعایت ویژگی‌های دانشجویان بر اساس جنس
۱۳۲	جدول ۱۰-۴: بررسی نظرات دانشجویان در مورد رعایت ویژگی‌های دانشجویان بر اساس نام دانشگاه
۱۳۳	جدول ۱۱-۴: بررسی نظرات دانشجویان در مورد رعایت ویژگی‌های دانشجویان بر اساس مقطع تحصیلی
۱۳۴	جدول ۱۲-۴: بررسی نظرات دانشجویان در مورد رعایت ویژگی‌های دانشجویان بر اساس رشته‌ی تحصیلی
۱۳۵	جدول ۱۳-۴: نظرات دانشجویان در مورد رعایت ویژگی‌های دانشجویان بر اساس واحد گذرانده
۱۳۶	جدول ۱۴-۴: آزمون تعقیبی در حیطه رعایت ویژگی‌های دانشجویان بر اساس واحد گذرانده
۱۳۷	جدول ۱۵-۴: بررسی نظرات دانشجویان در مورد رعایت ویژگی‌های دانشجویان بر اساس میزان مهارت
۱۳۸	جدول ۱۶-۴: آزمون تعقیبی در حیطه رعایت ویژگی‌های دانشجویان بر اساس میزان مهارت
۱۳۹	جدول ۱۷-۴: توزیع فراوانی و درصد پاسخ به سوال‌های حیطه‌ی ویژگیهای دروس

جدول ۴-۱۸: مقایسه‌ی نمره‌های ویژگی‌های دروس با میانگین فرضی ۳	۱۴۱
جدول ۴-۱۹: بررسی نظرات دانشجویان در مورد ویژگی‌های دروس بر اساس جنس	۱۴۲
جدول ۴-۲۰: بررسی نظرات دانشجویان در مورد ویژگی‌های دروس بر اساس نام دانشگاه	۱۴۴
جدول ۴-۲۱: بررسی نظرات دانشجویان در مورد ویژگی‌های دروس بر اساس مقطع تحصیلی	۱۴۶
جدول ۴-۲۲: بررسی نظرات دانشجویان در مورد ویژگی‌های دروس بر اساس رشته‌ی تحصیلی	۱۴۸
جدول ۴-۲۳: بررسی نظرات دانشجویان در مورد ویژگی‌های دروس بر اساس واحد گذرانده	۱۵۰
جدول ۴-۲۴: آزمون تعقیبی در حیطه ویژگی‌های دروس بر اساس واحد گذرانده	۱۵۲
جدول ۴-۲۵: بررسی نظرات دانشجویان در مورد ویژگی‌های دروس بر اساس میزان مهارت	۱۵۳
جدول ۴-۲۶: آزمون تعقیبی در حیطه ویژگی‌های دروس بر اساس میزان مهارت	۱۵۵
جدول ۴-۲۷: توزیع فراوانی و درصد پاسخ به سوال‌های حیطه‌ی ویژگی‌های فنی دوره	۱۵۷
جدول ۴-۲۸: مقایسه‌ی نمره‌های ویژگی‌های فنی دوره با میانگین فرضی ۳	۱۵۸
جدول ۴-۲۹: بررسی نظرات دانشجویان در مورد ویژگی‌های فنی دوره بر اساس جنس	۱۵۹
جدول ۴-۳۰: بررسی نظرات دانشجویان در مورد ویژگی‌های فنی دوره بر اساس نام دانشگاه	۱۶۰
جدول ۴-۳۱: بررسی نظرات دانشجویان در مورد ویژگی‌های فنی دوره بر اساس مقطع تحصیلی	۱۶۱
جدول ۴-۳۲: بررسی نظرات دانشجویان در مورد ویژگی‌های فنی دوره بر اساس رشته‌ی تحصیلی	۱۶۲
جدول ۴-۳۳: بررسی نظرات دانشجویان در مورد ویژگی‌های فنی دوره بر اساس واحد گذرانده	۱۶۳
جدول ۴-۳۴: آزمون تعقیبی در حیطه ویژگی‌های فنی دوره بر اساس واحد گذرانده	۱۶۴
جدول ۴-۳۵: بررسی نظرات دانشجویان در مورد ویژگی‌های فنی دوره بر اساس میزان مهارت	۱۶۵
جدول ۴-۳۶: آزمون تعقیبی در حیطه ویژگی‌های فنی دوره بر اساس میزان مهارت	۱۶۷
جدول ۴-۳۷: توزیع فراوانی و درصد پاسخ به سوال‌های حیطه‌ی راهبردهای تدریس	۱۶۸
جدول ۴-۳۸: مقایسه‌ی نمره‌های رعایت ویژگی‌های دانشجویان با میانگین فرضی ۳	۱۶۹
جدول ۴-۳۹: بررسی نظرات دانشجویان در مورد راهبردهای تدریس بر اساس جنس	۱۷۰
جدول ۴-۴۰: بررسی نظرات دانشجویان در مورد راهبردهای تدریس بر اساس نام دانشگاه	۱۷۱
جدول ۴-۴۱: بررسی نظرات دانشجویان در مورد راهبردهای تدریس بر اساس مقطع تحصیلی	۱۷۲
جدول ۴-۴۲: بررسی نظرات دانشجویان در مورد راهبردهای تدریس بر اساس رشته‌ی تحصیلی	۱۷۳
جدول ۴-۴۳: بررسی نظرات دانشجویان در مورد راهبردهای تدریس بر اساس واحد گذرانده	۱۷۴
جدول ۴-۴۴: آزمون تعقیبی در حیطه رعایت ویژگی‌های دانشجویان بر اساس واحد گذرانده	۱۷۵
جدول ۴-۴۵: بررسی نظرات دانشجویان در مورد راهبردهای تدریس بر اساس میزان مهارت	۱۷۶

عنوان

صفحه

- جدول ۴-۴۶: آزمون تعقیبی در حیطه راهبردهای تدریس بر اساس میزان مهارت..... ۱۷۷
- جدول ۴-۴۷: توزیع فراوانی و درصد پاسخ به سوال‌های حیطه‌ی ارزشیابی دوره..... ۱۷۸
- جدول ۴-۴۸: مقایسه‌ی نمره‌های ارزشیابی دوره با میانگین فرضی ۳..... ۱۷۹
- جدول ۴-۴۹: بررسی نظرات دانشجویان در مورد ارزشیابی دوره بر اساس جنس..... ۱۸۰
- جدول ۴-۵۰: بررسی نظرات دانشجویان در مورد ارزشیابی دوره بر اساس نام دانشگاه..... ۱۸۱
- جدول ۴-۵۱: بررسی نظرات دانشجویان در مورد ارزشیابی دوره بر اساس مقطع تحصیلی..... ۱۸۲
- جدول ۴-۵۲: بررسی نظرات دانشجویان در مورد ارزشیابی دوره بر اساس رشته‌ی تحصیلی..... ۱۸۳
- جدول ۴-۵۳: بررسی نظرات دانشجویان در مورد ارزشیابی دوره بر اساس واحد گذرانده..... ۱۸۴
- جدول ۴-۵۴: آزمون تعقیبی در حیطه ارزشیابی دوره بر اساس واحد گذرانده..... ۱۸۵
- جدول ۴-۵۵: بررسی نظرات دانشجویان در مورد ارزشیابی دوره بر اساس میزان مهارت..... ۱۸۶
- جدول ۴-۵۶: آزمون تعقیبی در حیطه ارزشیابی دوره بر اساس میزان مهارت..... ۱۸۷

فصل اول

کلیات تحقیق

مقدمه

دنیای امروز در حال پیشروی به سوی دنیای الکترونیکی است و این موضوع توانسته است در عرصه‌های مختلف زندگی بشر نفوذ کند و آن را تحت سیطره خود درآورد، به گونه‌ای که عصر حاضر را عصر ارتباطات نامیده‌اند. گسترش این فن‌آوری جدید در عرصه‌هایی همچون تجارت الکترونیک^۱، نشر الکترونیک^۲ و کتابخانه‌های دیجیتالی^۳ مشهود است.

یکی از نهادهای بسیار تأثیرگذار و مهم در زندگی انسان، نهاد آموزش و پرورش است. در چنین شرایطی که بسیاری از نهادها، همگام با این فن‌آوری پیش می‌روند و یا در حال داخل شدن به آن هستند، موقعیت نهاد بزرگ آموزش و پرورش بخصوص آموزش عالی در این هرم کجاست؟ آیا می‌توان همچنان از همان روش‌های سنتی برای آموزش استفاده کرد؟

انسان همیشه مشتاق آموختن و نیازمند آموزش بوده است. در اعصار گذشته آدمی مشقت‌های بسیاری را برای کسب علوم و آموختن متحمل شده و راه‌های بسیاری را تجربه کرده است. دوره‌های زندگی بشر در طول تاریخ دستخوش تغییر و تحول بسیاری بوده است و به تبع این تغییر و تحول، فراگیری علوم هم توسط انسان از این قاعده مستثنا نبوده است. آموزش در دوره‌های مختلف تاریخی، سیر تکوین و تحول را طی نمود تا اینکه در عصر حاضر به پیشرفته‌ترین مرحله خود نسبت به ادوار گذشته رسید. عصری که در آن قرار داریم، ثابت و بی‌تحرك نیست.

هر چند انسان در طول حیات خود همیشه در حال تغییر و تحول بوده است، اما آن دوران هیچ گاه به مانند این عصر سریع و تحول انگیز نبوده که بتواند در مدتی کوتاه تحول بزرگی را خلق کند. در گذشته، شاید کمتر کسی فکر می کرد فن آوری ارتباطات نوین که در حال رشد بود بتواند جایی برای خود باز کند. همه این فن آوری را در رده دیگر ابداعات می دانستند و وقتی که نظریه پرداز مشهور، مارشال مک لوهان^۱ گفت ارتباطات نوین می تواند جهان را به یک دهکده تبدیل کند، کمتر کسی حرف او را پذیرفت (راسل^۲، ۱۹۹۹). اما در مدت بسیار کمتر از آنچه دیگر فن آوری ها توانستند چهره جهان را دگرگون کنند، فن آوری ارتباطات با گسترش رسانه های جمعی و ابداع دستگاه هایی مانند تلویزیون، رایانه و ماهواره ظرف چند دهه توانست جهان را به کلی دگرگون کند. این رسانه ها که زمانی در دست عده ای خاص بود، اکنون به صنعتی بین المللی تبدیل شده است و انسان عصر موجود را عصر ارتباطات نامید. دنیای ارتباطات، شرایطی را برای خود فراهم نموده است که دیگر لازم نیست برای برقراری ارتباط گفتگوی عادی یا هر نوعی دیگر از ارتباط با دیگران و یا دیدن شخصی یا انجام دادن کاری، مسافتی را طی کند. حال که ارتباطات بر تمامی جوانب زندگی انسان تأثیر گذاشته است، پس آموزش هم بی تأثیر نخواهد بود. یکی از مهم ترین نهادهای اجتماعی که دستخوش تغییرات وسیع شده است، نهاد آموزش و یادگیری در سطح عمومی و عالی بوده است. فن آوری اطلاعات این امکان را برای انسان فراهم نموده است تا آموزش متناسب با نیازهای امروز ارائه گردد. گسترش شبکه های اطلاعاتی از جمله اینترنت فرصت های زیادی را برای بشر فراهم کرده است تا پا به عرصه آموزش الکترونیک و آموزش یا دنیای مجازی آموزش پانهد.

۱-۱- بیان مسأله

آموزش عالی به طور اعم و دانشگاه ها بطور اخص به عنوان مرکز علم و راهبری فکری جوامع، همواره برای پاسخ به مسائل و نیازهای آنها، هم آغازگر تحولات بوده اند و هم خود را متحول ساخته اند. نظام آموزش عالی جهان در روند تحولی خود دچار جزر و مدهای فراوانی شده و در این رهگذر، رشد، بالندگی و غنای قابل توجهی را تجربه کرده است.

در تاریخ آموزش عالی جهان، زمانی که برای اولین بار کاهنان مصری رموز کهنات را چهره به چهره و با صدای بلند آموزش می دادند، هرگز تصور نمی شد که روزی بشر بتواند فارغ از قید و بندهای زمان و مکان، آموزش را از حلقه های یادگیری، کلاس و پردیس فیزیکی، به فراسوی مرزهای زمانی و مکانی برای جویندگان

^۱ - Marshal Macklohan

^۲ - Russell

آموزش که به هر دلیل فرصت حضور را نیافته‌اند، فراهم کند. اما دیری نباید که انسان به شکرانه توانایی و قدرت فکری شگرف، بر محدودیت‌های زمان و مکان سلطه یافت و با خلق دنیای مجازی به رؤیاهای خود جامه عمل پوشاند.

آموزش مجازی چه به عنوان پدیده‌ای کاملاً جدید و چه به عنوان شکل تکامل یافته‌ای از آموزش از راه دور افق تازه‌ای را در دنیای آموزش گشوده است و به مدد فن‌آوری‌های جدید با عبور از تنگناها و محدودیت‌های آموزش سنتی، یادگیری در هر زمان، مکان و با سبک و سرعت دلخواه را ممکن ساخته است.

تحولات فن‌آوری‌های مدرن و تقارن آنها در محیطی به نام اینترنت، جهانی شدن، و اقتصاد دانش، پیش درآمدی بر تغییرات بنیادی‌تر در تمامی ابعاد زندگی بشر بوده است. از جمله این تغییرات، تغییر معادله رشد، رقابت و کامیابی، تغییر ماهیت بازار کار و اشتغال و پایان نقش سرمایه فیزیکی در تعیین مزیت رقابتی و جایگزینی آن با سرمایه و دارایی‌های فکری به عنوان منبع استراتژیک و کلیدی سازمان‌ها و ملت‌هاست. این تحولات مداوم و شتابان که تأکیدی بر اهمیت روز افزون آموزش، یادگیری و اندیشه‌زایی است الزامات جدیدی را برای نیروی انسانی مطرح کرده است که پاسخ به آن منجر به تقاضای فزاینده برای برخورداری از آموزش و یادگیری مادام‌العمر شده است. به طوری که بر اساس گزارش بانک جهانی، در سال ۲۰۲۵ میلادی، ۱۵۰ میلیون نفر به دنبال کسب آموزش عالی خواهند بود که اغلب آنها به کشورهای در حال توسعه اختصاص دارند و دانشگاه‌های سنتی و پردیس‌های فیزیکی قادر به پاسخگویی آن نیستند. لذا حق اساسی بشر برای برخورداری از آموزش عالی (ماده ۲۶ بیانیه جهانی حقوق بشر)، تقاضای روز افزون برای یادگیری به دلیل نیاز شدید به کارکنان دانش و نیروی کار چند مهارتی و چند تخصصی، و محدودیت‌های دانشگاه‌ها و فضاها سنتی آموزشی در فراهم کردن فرصت‌های گسترده و متنوع به ظهور و ورود بازیگران جدیدی (ابر دانشگاه‌ها، دانشگاه‌های مجازی، شرکت‌های انتشاراتی و رسانه‌ای، دانشگاه‌های سهامی، کنسرسیوم‌های دانشگاهی، کارگزاران آموزشی و...) خارج از قلمرو سنتی مؤسسات آموزشی منتهی شده است (پالوف و دیگران^۱، ترجمه شفیع پور، ۱۳۸۴).

این بازیگران جدید با عرضه سبدهای خدمات آموزشی و ایجاد سوپرمارکت‌های علمی و آموزشی، تولید، توزیع و ذخیره دانش را از انحصار دانشگاه‌های سنتی خارج کرده‌اند.

دانشگاه مجازی با تکوین ابزارهای آموزش الکترونیکی شکل می‌گیرد. در ابتدا تولید متن‌ها و تصاویر و ذخیره آنها بر روی لوح فشرده، توسعه اینترنت و ارتباطات از راه دور، کلاس‌های مجازی، تولید نرم‌افزارهای مدیریت آموزش، کتاب و کتابخانه‌های مجازی، تولید درس‌افزارهای استاندارد تعاملی به تدریج منجر به

^۱ -Palloff and et.al

شکل‌گیری دانشگاه و مؤسسات مجازی گشت. این دانشگاه بر روی اینترنت بنا می‌شود و به این ترتیب مستقل از زمان و مکان آموزش صورت می‌گیرد (کمالیان، ۱۳۸۵). در تعریفی دیگر از دانشگاه مجازی چنین آمده است که: دانشگاه مجازی به مدد فناوریهای اطلاعات و ارتباطات، فرصت برخورداری از منابع علمی، تحصیلی را از قلمرو محلی و ملی به قلمرو جهانی کشانده و سکویی ایجاد کرده است که در آن تولید و زایش اندیشه‌ها و ایده‌ها از طریق گرده‌افشانی علمی و امکان ممزوج ایده‌ها تسریع و تسهیل شده است (پالوف و دیگران، ترجمه شفیع‌پور، ۱۳۸۴).

دنیای آموزش مجازی، اصول آموزشی جدیدی را بوجود آورده است که به تغییر انگاره‌های عالی‌یاددهی و یادگیری منتهی شده و ایفای نقش در آن، صلاحیت‌های جدیدی را طلب می‌کند. در این انگاره جدید، آرایش و ترکیب فضا و زمان، اطلاعات و محتوا، ارتباط و تعامل بین شرکت‌کنندگان در فرایند یاددهی و یادگیری (اساتید و دانشجویان) دچار تحول شده است و در محور استاد-دانشجو و یاددهی-یادگیری، رسمیت دانشجو و یادگیری مطرح است. به عبارت دیگر، تأکید از معلم‌محوری به فراگیرمحوری و از یاددهی به یادگیری تغییر یافته و نقش مدرس از تنها دانا و گرداننده صحنه تدریس، به راهنمای کنار صحنه، تسهیل‌گر، و واسطه مبدل شده است. بدیهی است در محیط‌های مجازی، مهارت، نگرش، تعهد، مسئولیت‌پذیری و خودانگیختگی دانشجویان از معیارهای تعیین‌کننده موفقیت دوره‌های آموزش مجازی است و بهره‌برداری از فرصت‌های فراهم شده در این محیط‌ها مستلزم باز آرایش نقش‌ها، روابط، انتظارات و صلاحیت‌های بازیگران اصلی عرصه آموزش (معلم و فراگیر) و آماده‌سازی و توانمندسازی آنهاست.

بررسی دوره‌های مبتنی بر اینترنت که در حال حاضر ارائه می‌شوند، دو طبقه اصلی را نشان می‌دهد که در بین آنها فاصله و فضایی بزرگ قرار می‌گیرد: (۱) دوره‌هایی که اساساً مبتنی بر متن هستند (متن به صورت الکترونیکی یا به وسیله پست ارسال شده) و در آن از رایانه برای بهبود امور استفاده می‌شود، (۲) دوره‌هایی که به طور اخص برای محیط اینترنت طراحی شده است و چندین جزء آموزشی کوچک‌تر را به یک دوره مطالعاتی تبدیل می‌کند.

تا به امروز، اکثر دوره‌های آموزش از راه دور که بر روی شبکه قرار می‌گیرند از نوع نخست هستند و شامل متنی است که بعد از تبدیل شدن به شکل الکترونیکی بر روی شبکه قرار گرفته است تا دانشجویان بتوانند آن را مطالعه و چاپ کنند. امتیازات این نوع روش ارائه مطالب عبارتند از: دسترسی سریع دانشجویان به مطالب و رفع تأخیرات پستی، تسهیل در کاوش و دستکاری متن به وسیله دانشجو، کاهش هزینه‌های انتشار و حمل و نقل، افزایش سهولت در طراحی و تولید (با استفاده از الگوی دوره)، روزآمد کردن و بازنگری در مطالب آموزشی.